

LO MOVIMENT LITERARI

CATALÁ EN 1875.

DISTINTIU es del avansament que en tots los rams de la activitat alcansan las nacions mes civilizadas la constancia y la diligencia ab que registran periodicament, per medi dels treballs estadístichs, lo moviment d'avans ó de retrocés que 's verifica en los meteixos, puix que aytals treballs serveixen com á base ó punt de partida pera determinar l'impuls que deu donarse á la cultura del país.

La literatura catalana conta ja ab una escelent obra, lo *Diccionari d'autors catalans* de Torres Amat, que dona idea de sa importancia desde ls primitius temps fins á finalisar lo primer ters del present segle. Lo Dr. Corminas ab un Apéndice estengué sos límits fins al any 1849; mes desde esta época á nostres dias res s'ha fet pera donar idea del gran nombre de publicacions, que en nostra terra s'han estampat.

Y es mes de planyer aixó quant durant aquest darrer período tingué lloch la manifestació, que 'n podriam dir oficial, de la renaixensa de la literatura catalana ab la restauració en 1859 de la institució dels JOCHS FLORALS.

Desde llavors fins al dia d' avuy no ha cessat ni un sol instant de creixer lo nombre de publicacions escrites en nostra materna llengua, formant un teatro, y augmentant d' una manera extraordinaria lo periodisme; fins al punt de que creyém causaria agradable sorpresa als catalanistas meteixos veure aplegats en una obra bibliogràfica encara que no mes fossen los títols de las publicacions catalanas qu' han vista la llum de desde aquell trascendental aconeximent.

L' utilitat que un treball d' aquesta mena reportaria á nostra literatura es per demés ponderarla, ja que ab ell podríam contestar elocuentment als qui 'ns preguntessen per la vida de aquella, y seria un estímul pera nosaltres veure la distancia del camí recorregut, que 'ns inspiraria constancia pera tirar avant.

Sabém d' un de nostres mes notables escriptors que te premiada y comensada l' estampació d' una obra bibliogràfica catalana desde 'ls primers ayns de la impremta, coneixém també 'ls desitjos, que hi ha entre 'ls catalanistas de veure un treball d' aquella naturalesa que continga al menys las obras del segle actual.

Nosaltres que desitjém també lo meteix tenim lo propòsit, d' ajudar encara que siga ab petita cosa, á semblant aplech desde las columnas de LA RENAIXENSA, publicant cada any una nota de las obras escrites en català durant l' anterior; acompanyada al meteix temps d' una noticia de las que escrites en castellá, ó en altres llenguas fassen important referencia á nostra pàtria.

Expressament hem calificat de simple *nota* lo nostre treball, ja que no enteném donar ab ell una detallada descripció bibliogràfica de cada obra, lo qual suposa treballs preparatoris que requereixen un temps de que no podém disposar; sols volém donar encara que no mes siga noticia de las que han arribat á coneixement nostre, pera facilitar ab aixó materials al qui vulga emprendre la honrosa tasca de dotar á la literatura catalana d' un complet Diccionari bibliogràfic.

OBRAS CATALANAS.

AGUILÓ (Marian).—*Cansoner*.—Cobles en lahor del gloriós príncep Sant Miquel.—Libre del romiatge del venturós pelegrí ab les Cobles de la Mort.—Cobles fetes ara novament sobre la justícia y cruel mort d' Antoni Roca.—Cobles novelles é complides de la Passió.—Los set dolors de la Mare de Deu.

ALSINA Y CLOS (Simon).—*Fullas secas*. Aplech de poesías.

BRIZ, F. P.—*Lo llibre del cor meu*.—Barcelona, Imp. de «Lo Porvenir» 1875, 223 pág. en 8.^u

Calendari Català de l' any 1876.—Barcelona, Imp. de la Renaxensa, 1875, 62 pág. en 16.^e

COMERMA BACHS, F.—*Espigas y Rosellas, Aplech de poesías catalanas*.—Barcelona, Imp. de la Renaxensa, 1875, 62 pág. en 16.^e

FELIU Y CODINA (Joseph).—*Nove'as populars*.—*La Dida precedida d' un prólech de D. Frederich Soler (Serafi Pitarra) é il·lustrada ab numerosos grabats per T. Padró*.—Barcelona. Biblioteca Catalana il·lustrada de Joaquim Vinardell, (Imp. de Espasa), 1875.

FERRER Y CARRIÓ (Ignasi).—*Gramática Catalana. Estudios sobre la mateixa*.—Barcelona, Imp. de la Renaxensa, 1874.

FITER É INGLÉS (Joseph).—*La ciencia astrológica en Catalunya*.—Barcelona. En las principals llibrerías.—24 páginas en 4.^t

GERONA, (Enrich) y SALES, (Enrich de).—*Aplech de poesías catalanas*.—Barcelona, Imp. Frederich Martí y Cantó, 1875, 45 pág. en 16.^e

LLOMBART (Constantí).—*Lo rat penat calendari llemosi* corresponent al any 1876. Valencia Estampa de la viuda d' Ayoldi, 1875, 156 pág. en 8.^u

MARTÍ Y FOLGUERA, J.—*Poesías premiadas en lo certámen celebrat á Montpeller lo dia XXXI de Mars de MDCCCLXXV per la societat de llenguas Románicas*.—*Edició costejada per l' Excelentíssim Ajuntament de la Ciutat de Reus*.—Reus, Imp. Roca y Ferrer, 23 pàgines en 8.^u

MASPONS Y LABRÓS (Francisco).—*Jochs de la Infancia*.—Barcelona, Imp. Frederich Martí y Cantó, 1874, 112 pàgines en 8.^u

Lo Rondallayre.—*Qüentos populars catalans*. (*Terceira série*). — Barcelona, Llibreria de Alvar Verdaguer. — (Imp. C. Verdaguer y C.^a), 1875-XX- 173 pág. en 8.^u

MATHEU Y FORNELLS, (Francesch).—*Anuari Catalá, 1875*. — Barcelona. En las principals Llibrerías (Imp. L. Obradors y P. Sulé), 1875, 252 pág. en 8.^u

MESTRES APELES.—*Avant, Poesías catalanas*.—Barcelona, Imp. de La Renaxensa, 1875.—72 pág. en 8.^u

RIERA Y BERTRÁN J.—*Deu Narracions*. — *Premiadas en los Jochs Florals*. — Barcelona. En las principals llibrerías, (Imp. de la Renaxensa), 1875, 34 pág. en 4.^t

SALETA, (Felip de).—*Guspiras*.—*Colecció de poesías originals*.— Barcelona, Imp. de la Renaxensa, 1875, 96 pàgines en 8.^u

SOLER (Frederich).—*Poesías catalanas*, ilustradas per Tomás Padró precehidas d' un prólech del Excm. Senyor D. Antoni Bergnes de las Casas. — Barcelona, Imp. de Espasa Germans y Salvat.—MDCCCLXXV.—XX—392 pàgines en 4.^t

TARONJÍ (Joseph).—*A ma patria* (cuadern).

ANÓNIM.—*Cansons alegres d' un fadrí festejador*.—Barcelona, Estampa Catalana de L. Obradors y P. Sulé.—MDCCCLXXV.

VARIS.—*Jochs Florals de Barcelona*. Any XVII de llur restauració. MDCCCLXX V. — Barcelona, Imp. de la Renaixensa, 1875.

Id. *Calendari del Pagés pera 1875*.

TEATRO

ARNAU, (Joseph M.^a).—*¡Donas!*—Comedia en 3 actes, estrenada á Romea.

ARÚS Y ARDERIU, (*Rosendo*).—*Los Pastorets*.—Drama en 5 actes estrenat, en lo Prado Catalá.

BARUTA, (N).—*Blanca*.—Comedia en 2 actes, estrenada al Odeon.

CAMPANY, (Narcís) y BRASÉS (N).—*Los set pecats capitals*.—Comedia de màgia en 4 actes, música de D. Joan Rius, estrenada á Novetats.

COLOMER, (Conrat).—*Lo Pou de la veritat*.—Sarsuela fantástica semi sèria. Música del mestre Manent—Barcelona Archiu Central Lírich—Dramátich—1875—(Imprenta de Narcís Ramirez y C.^a)—64 pág. en 4.¹ estrenada en lo teatro del Circo.

FERRER Y CODINA, (Antoni).—*Lo Pagés del Ampurdá*.—Drama en 3 actes, estrenat á l' Odeon.

¡Peró!—Pessa en 1 acte, id. id.

Ancells d' América. Id. id.

MOLET, (Silvestre) y FERRER CODINA, (Anton).—*La casa pairal*.—Drama en 3 actes, estrenat al Odeon.

PERELLÓ, (Joan).—*Las moscas á la mel*.—Pessa en 1 acte, estrenada al Olimpo.

PIQUET, (Jaume).—*Enredos de Carnaval*.—Pessa en 1 acte, estrenada á l' Odeon.

La viuda d' en Sarrallonga.—Drama en 5 actes, estrenat en id.

La Seu de Urgell.—Drama en 4 actes, estrenat en id.

De Barcelona al mon nou.—Comedia en 2 actes, estrenat en id.

¹ Apesar de las gestions qu' hem fet no 'ns hem pogut procurar fins ara la nota de las obras dramáticas estrenadas á Valencia que son en regular nombre.

RIERA Y BERTRAN, (J).—*L' Avi*.—Quadro dramàtic de costums catalanas en 1 acte y en vers, premiat en Jochs Florals y estrenat ab brillant éxit en lo teatro del Odeon—Barcelona—Arxiu Central Líric—Dramàtic 1875 (Imp. de la Renaixensa)—39 pág. en 8.º

Lo Senyor Batlle.—Pessa en 1 acte, estrenada al Odeon.

Bernat Pescayre.—Comedia en 2 actes, id. id.

ROCA, (Gervasi).—*Ferida al cor*.—Drama en 3 actes, estrenat al Prado Catalá.

SOLER, (Frederich).—*Lo jardí del General*.—Comedia en 1 acte estrenada al Romea.

VERDÚ, (Joseph).—*Dillums* Comedia en 1 acte, estrenada á Jovellanos.

Los pintors de Barcelona.—Sarsuela en 1 acte, estrenada en id.

VIDAL Y VALENCIANO, (Eduart).—*Tal r va que no s' ho creu*.—Pessa en 1 acte. (Tercera edició.

VIDAL Y VALENCIANO, (Eduart) y ROCA Y ROCA, (Joseph). *Micos*.—Sarsuela en 1 acte, estrenada al Tívoli.

Joch de noys.—Sarsuela en 2 actes, id., id.

VIDAL, (Francisco de Sales).—*Entre Campmany y Figueras*.—Sarsuela en 1 acte, música del Mtre. Urgellés, estrenada á Vilanova.

L' Andreuet de Montanyans.—Id. en 2 actes, id. id.

ANÓNIM.—*Un pedris*.—Pessa en 1 acte, estrenada al Odeon.

» *La festa del Sant del Avi*.—Id. id.

» *A Monserrat*.—Comedia en 2 actes, estrenada en id.

» *De Pedralves á Pekin*.—Pessa en 1 acte, estrenada en id.

» *¡La Mar!*—Id. id.

» *La filla de Satanás*.—Comedia d'aspectacle estrenada en id.

PERIODICHS

La Llumanera de Nova-Yorck, (mensual).

La Bandera Catalana, (semanal).

La Llar, (id.)

La Gorra de cop, (id.)

*La Renaixensa—Revista Catalana de Literatura, Cien-
cias y Arts*—Barcelona, Imp. de la Renaxensa, 1875,—
T. 1.er—568 pág. en 4.º: T. 2.ⁿ—546 pág. en 4.º

CERTÁMENS

Certámen de las Firas á Valencia.—Id. en Forcal-
quier.—Academia Bibliográfica.—Mariana.—Ateneo de
de Valencia.

OBRAS NO ESCRITAS EN CATALA

MES REFERENTS A CATALUNYA.

Historia del sitio y bloqueo de Barcelona en 1813,
per D. Mateu Bruguera Pbre.

*Discurso panegírico pronunciado en la Catedral de
Barcelona*, per D. Fidel Fita y Colomer, Pbre. ab una
Memoria y colecció diplomática sobre 'l títol II llib. I de
las Constitucions de Catalunya.

Estudios de lengua catalana, per D. Manel Mila y Fon-
tanals.

Memorias Literarias de Gerona, per D. Claudi Girbal.

*Asociacion Literaria de Gerona.—Año tercero de su
instalacion.*—Certámen de MDCCCLXXIV.

Breve Reseña del resultado de la visita al Real Monasterio de Santa María de Ripoll, per D. Joseph María Pellicer.

Revista histórica-latina. S' hi han publicat articles interessants dels Srs. Coroleu, Parassols, Fita, Luanco etc.

Revue des Langues Romanes. (Articles varis.)

Discurs de D. Víctor Balaguer en sa recepció en la Academia de l' Historia, sobre la literatura catalana.

Guia para el interior de la Catedral de Tarragona, per D. J. M. R.

Discurso que en la solemne distribucion de premios del certámen de 1875 celebrado por la Asociacion Literaria de Gerona leyó su Presidente D. Enrique Claudio Girbal.

Historia de la legislacion española, per D. José María Antequera.—S' ocupa de la de Catalunya.

Reseña histórica y análisis comparativo de las Constituciones forales de Navarra, Aragon. Cataluña y Valencia, per D. Serafi Olave y Diez.

Historia de la literatura catalana, en lo «Giornale Napoletano di filosofia é lettere» de Napols.

A. AULÉSTIA Y PIJOAN.

L' HEREU

IV

L'endemà, diumenge, anaren á missa major y tornaren ja á la Masía prop de mitj dia, per que tots los coneguts que trobaren, se paravan á saludar á l' Enrich, donantli la benvinguda y fentli preguntes sobre sos viatges. Al acabar de dinar pujaren á cavall, temerós l' un, animat l' altre y prenent lo trot llarch molt prompte arribaren á la fàbrica, ahont per mes que totas las festas hi anava lo senyor Jaume, no era esperat tan dejorn.

L' Enrich no pogué dissimular lo mal efecte que li feu lo tenirse de ficar allí dins per coneixer la que debia serli germana. ¡Quant poch hauria cregut ell may que son germá deixés de buscar muller entre las moltes noyas guapas y bonas que hi havia en aquells entorns, fillas de pagés?

Son mal humor s' aumentá al entrar á la sala y veure sortir á rebrels lo senyor Lluís Maymó, home de cinquanta cinch á xexanta anys, mes aviat baix que alt, de cara afable y riallera, vestit ab roba de fil de color de nanquins y un sombrero de palla; enrahonador com ell sol, campetxano, mes sens res de mon ni de societat.

—Senyor Maymó, tinch lo gust de presentarli lo meu germá Enrich, aquell germá de qui tant los he parlat: acaba de arribar de Fransa y he volgut portarlo á que conegués á la Tereseta, perque s' estimessin com á germans que serán aviat.

—Ja ho crech, ja ho crech que s' estimarán: un jovenet tan guapo y elegant qui no 'l te d' estimar. Y d' ahont ve vosté ara senyor... senyor...

—Enrich, per servirlo.

—Ah sí; senyor Enrich, ha estat gayre lluny?

—No, senyor; ara vinch de Fransa y ultimament era á Paris.

—Ah á Paris! Jo no hi so estat may, may m' he mogut de Catalunya; y no cregui que 'm dongui cap vergonya de dirho, no senyor. Tots los meus viatjes se reduexen, algun cop á la provincia de Tarragona á vendre género ó á la de Girona á veure fábricas y pari de contar: mes per aixó content y aixerit, y, com diuen la gent, mentres tingui salut y feyna, l' home trempat.

Lo senyor Jaume s' impacientava de l' enrahonar de aquell bon home, quan al fi digué:

—¿Tindrem de cridar á la noya qu' es al jardí? Vosté, seyor Jaume, ja deu tenir ganas de véurela.

—No 's cansi; si es al jardí ja anirem nosaltres á trobarla, y si vosté te alguna ocupació no fassi compliments.

Lo que ell volia era tréuressel del devant.

—Donchs vostés mateixos; jo m' en vaig un rato á descansar.

L' Enrich respirá al veures al fi lliure de aquella máquina de paraulas que 'l cansava sens poguerho remediar.

Sortiren de la sala, passaren pel menjador y 's trobaren al jardí: alló ja era una altre atmósfera: d' ací, d' allá, grupos d' arbres fruyters carregats de fruyts, parras plenas de rahims, rosers, dalias, jesamins, tot posat ab gust y ben cuidat. Lo front de l' Enrich s' anava desarrugant.

—La fábrica es del pare, lo jardí es de la filla; digué lo senyor Jaume.

Y en efecte, res de comú tenian lo un de l' altre si no fos la bondat.

Al últim del jardí, arreglant un jerro de flors s' estava la Tereseta, girada d' espatllas, de modo que no vejé dos que se li anavan acostant : aixís tingué temps l' Enrich de veure una noya ni baixa ni alta, de cos prim y graciós com una canya, vestint un sensill traje d' indiana blanch ab una floreta blava y un devantal negre ab un llas al detrás; sos cabells negres queyan ab dos llargas y gruixudas trenas per sas espatllas, y al girarse la noya per sentir passos prop seu, vejé una cara com de nina, ahont hi havia dos ulls negres com dos moras, dos galtas com dos rosas, y uns llabis com una cirereta, que s' obrian á cada moment per donar pas al somris mes pur y mes agraciat que s' hagués vist may. Al moment d' arribar los dos germans al seu costat, acabava de cullir una flor de passio-nera, y com no tingués prou cua per posarla al ram la colocá ab molta gracia en sos cabells, lo qual acabá d' embellirla.

Al veures sorpresa, aumentaren de color sas galtas, baixá los ulls y no sapigué que dir; mes acostanshi lo senyor Jaume y agafanli la ma li digué :

—Tereseta, li porto l' Enrich, lo meu germá : desde avuy espero que ho será seu y que l' estimará com jo l' estimo.

La noya allavors alsá los ulls y portantlos de l' un al altre, digué com per sí mateixa.—¡Qué diferents son! Qué poch se semblan!

En efecte, poch ó gens se semblavan los dos; lo senyor Jaume era alt, moreno, de ulls y cabell negre, y de cara seria encara que agradable, y l' Enrich baix, ros, ulls blaus, y cara falaguera.

—Molta rahó té en dir que 'ns semblém poch, senyoreta, pero tan com poch nos semblém de cara, som iguals de cor y de sentiments, y aixís, te de saber qu' estimo tot lo que 'n Jaume estima, y que respecto y venero tot lo qu' agrada á ell.

La noya baixá los ulls á compliment tan delicat y sas galdas pujaren de color.

La conversa se feu general, y al poch rato aparegué lo senyor Maymó seguit d' una minyona que duya lo brenar: s' assegueren dins una glorieta cuberta de rosers de garlanda grochs y blanchs, y sobre la taula se posá la llonganissa, pressechs, rahims, prunas y confitura de pressechs y de tomátech feta per la Tereseta y que méresqué l' aprobació general.

L' Enrich y la noya se miravan ja y enrahonavan com á dos germans: al despedirse, á entrada de fosch, admirats quedáren de lo depressa que la tarde habia passat.

Quan sortiren de la fábrika los dos germans, estavan mes contents y animats que al entrarhi, y al preguntar lo senyor Jaume á l' Enrich que tal li semblava la noya, aquell li digué que li agradava molt y que gran gust tindria en acompanyarlo sempre que á la fábrika anés. Mes contents y animats se donaren la bona nit, perque á tots dos los habian passat los duptes del dia avans; á l' Enrich la por que tenia per la felicitat de son germá, por que 's desvaneixia devant la imatge de la Tereseta: y al senyor Jaume, lo que á l' Enrich no li agradés sa estimada, puig ja veyá que se'n habia prenat.

V

Tots los diumenges anavan á la fábrika los dos germans y allí passavan la tarde depressa y be. Un dia que lo senyor Maymó enrahonava de nêgocis ab son futur gendre, la Tereseta y l' Enrich s' assentaren en un padrís del jardí.

—Que bo es lo seu germá digué la noya, per comensar conversa, donchs molta estona feya que no deyan res.

—Sí, molt bo, y encara vosté no 'l coneix be: jo que hi he viscut ab ell tota ma vida, jo que he rebut sos cuidados y sas caricias, sols jo sé lo que val aquell cor de ángel: esti-

mil be, ja qu'ell també l' estima com estima lo cor que s' obra á son primer amor ; aprengui á coneixer sos desitjos y sos sentiments y aixís podrà ferlo felís. ¿Vol, Tereseta, que unim nostres carinyos y nostres cors per sa felicitat? Vol que junts li fem los dos de la terra un cel y de la vida un encant?

Un sí mitj velat per l' emoció que sentia fou la única resposta que la noya pogué donar.

Al despedirse aquella tarde lo senyor Maymó los convidá á dinar pel dia de Santa Teresa que s' acostava, y que volia celebrar per ser l' últim que á son costat passaria sa filla.

La festa següent l' Enrich aná sol á la fàbrica, puig son germá havia anat á Barcelona á comprar las joyas que volia regalar á sa promesa lo dia de lo seu Sant. Animats passaren per aixó la tarde, porque l' Enrich los hi contava cosas de sos viatjes y la noya se l' escoltava ab una atenció tal, que no apartava sos ulls de los del jove, y semblava volguer endevinar las paraulas que de sa boca surtian: mes se feu tart, y molt mes fosch que altres dias torná l' Enrich á la Masía.

Tres dias abans del Sant de sa promesa arribá de ciutat lo senyor Jaume portant las joyas, que eran riquíssimas, pero que ell trobava encara poch per lo que 's mereixia la Tereseta.

—Jo també vuy ferli un regalo, digué l' Enrich, pero no lo regalo de boda que guardo per mes endavant: lo regalo que vuy ferli l' anirá á buscar á Barcelona demá lo Joan, pero no 'l portará fins lo dia de Santa Teresa al dematí. He escrit á un amich meu, home de gust, que cuidarà de ferlo fer, y lo entregará al Joan degudament aconduït.

—Y qué será axó tan secret? Preguntá lo senyor Jaume.

—No t'ho diré pas; es una sorpresa que preparo á la promesa y que espero li agradará. Tal volta ho trobis un capritxo, pero.....

—Ca, ca, capritxo; y encara que ho fos si es cosa que

agrada á la Tereseta, ja basta per que jo ho trobi be y m' agradi.

Ab gran ansia s' esperava en la Masia lo Sant de la promesa del Senyor Jaume, mes com en aquest mon no se pot tenir cap gust complert, aquest rebé la vigilia una carta dient que s' estava morint un oncle seu, germá de la seva Mare, Rector de un poble del Vallés y que desitjava veurel avans de morir; pregantli molt que hi anés desseguit, que de aixís no ferho no hi arribaria á temps.

Per res del mon hauria renunciat lo Senyor Jaume á passar ab la Tereseta lo dia de lo seu Sant, mes devant dels prechs de un agonisant, no vacilá un moment en pujar á cavall y anar á satisfer los derrers desitjos de lo seu oncle. Encarregá á l' Enrich que lo representés pera entregar de sa part las joyas á sa estimada, que los hi espliqués los motius de sa precipitada marxa y se'n aná, deixant allí son cor y son pensament.

VI

L' endemá dematí, l' Enrich se vestí ab mes cuidado que los altres dias, y esperá al Joan que era ja prou mitj dia quan arribá: s'encaminaren á la fábrica tots dos, perque un bulto inmens era lo que de Barcelona habian dut.

La Tereseta estava á la sala enrahonant ab lo seu Pare quan de prompte s' obrí la porta entrant lo Joan que deixá á los peus de la noya un ram de flors naturals, fet en forma de panera, pero tan gros, tan hermós y de un gust tan distingit, que la Tereseta quedá encantada mirantsel, sens ni menos adonarse de una gran capsas que lo Joan li allargava. Son Pare li cridá la atenció, ella alzá lo cap, prengué la capsas, l' obrí, mirá las joyas y dient—Que hermosas son,—las deixá sobre la taula, tornantsen á mirar lo ram, agafá un tamboret, s' assegué sota la panera que la cubria ab sas ramas, mirantse lo seu Pare y rient

com una criatura. Aixís-la trobá l' Enrich quan entrá un moment despres.

—Acabo de rebre dos regalos, tan hermosos, tan delicats y distingits tots dos, que no se del que n' estich mes enamorada. Díguim, Enrich, qui m' envia lo ram y qui las joyas?

—Las joyas son present de'n Jaume, jo sols flors podia darli: ben poch valen y ben poch duran, pero estigui certa que lo meu carinyo durará molt mes.

En aixó la Tereseta, agafant una de las rosas mes hermosas la posá en sos cabells y girantse á l' Enrich:

—¿Li agrado? digué;

Lo jove alsá los ulls, se la mirá mes los baixá promptement, se passá la ma pel front com per apartar alguna idea y quedá malhumorat y trist.

Avisaren que lo diná era á taula y 's dirijiren tots tres al menjador: tot dinant esplicá l' Enrich lo motiu de no serhi lo seu germá, perque la veritat era que ni la noya ni lo seu Pare s' habian recordat de preguntarho. ¡Pobre Senyor Jaume! Ell habia deixat allí son cor y son pensament, y cap cor ni cap pensament l' acompanyava!

A la tarde lo Senyor Maymó se'n aná á descansar quedant per consegüent sols los dos joves.

Sentats estavan dins la glorieta del jardí per guardarse dels raigs del sol y molta estona feya que no 's deyan res: l' Enrich estava pensatiu y ab pocas ganas de enraonar y la Tereseta coneixentho y no sabent com passar tota la tarda li digué.

¿Vol Enrich que vagi al meu cuarto á buscar lo llibre aquell tan bonich de Llegendas Catalanas que son germá me regalá? Vosté me 'n llegirá una y aixís passarém millor lo temps.

Lo jove ni menos respongué: mogué lo cap com fent una afirmació y la Tereseta apretá á corre, tornant al cap de un moment, posant en las mans del Enrich un llibre ricament encuadernat.

—¿Quina vol que li llegeixi?—

—La que vulgui, me 's igual: y si no deixemho á la sort.—

Y treyent de entre sos cabells una agulla de ganxo, y ficantla entre las fullas del llibre y obrintlo, li digué—
Comensi aquí.—

L' Enrich llegí lo següent:

«Sobre una gran roca que domina lo curs del Ter, s' aixeca un Castell feudal. Frente lo Castell, se veuen las blancas parets de un Monastir, cubertas casi per las verdas brancas de arbres corpulents, com coloma amagada en son llit de molsa. Al matí y á la nit, Arnau, Senyor del Castell dirigeix tendres miradas cap al Convent: es que allí creix Blanca, noble y hermosa, órfana que son Pare li confiá al morir y que pretent per Esposa, per que apesar de son geni adust y sas costums guerreras, Arnau te un cor sensible y s' ha enamorat de la gentil donzella. Un dia de primavera Arnau se dirigeix al Monastir. Al tornar porta ab ell á la hermosa órfana que ab los ulls plens de llágrimas lo segueix.—Veniú á mon Castell, li diu Arnau, allí sereu la reina y la mestressa, baix l' amparo de ma noble Tia Gertrudis. Passat Pasqua lo Capellá del Castell nos casará: entretant, anireu aprenent lo que una senyora de vostra classe deu saber y que al Convent no vos han pogut ensenyar,—

«Al cap de poch dias arribá al Castell Guillem, cosí y afillat d' Arnau: era un bell jóve de vint y dos anys que despres de esser gentil patje, era valent guerrer. Son Padri li presentá sa futura Esposa, preguntantli que tal li semblava. Guillem respon que la troba massa rossa; á aixó li diu Arnau; los ulls blaus demanan trenas de color d' or. Després, anunciá publicament á sos vassalls son proxim casament ab l' hermosa donzella.... Mes quan poch dias faltavan sols per celebrarlo, notician al Compte que l' enemich acaba de atacar un de sos Castells. Al moment se posa sa armadura, puja á cavall y portant detrás sos guerrers deixá á Guillem per cuidar de sa estimada.

«Una nit, després de passadas tres setmanas fora, Arnau puja sol la ràpida pendent que del Ter se dirigeix al Castell: ningú havia seguit al Compte, puig ningú hauria pogut ferho, vist lo depressa que anava per veure á sa estimada.

«Quan era ja prop lo Castell sent lo soroll de dos veus.

«—¡Ay de mí! diu la una veu, que farem Guillem? Vostre cosí me matará de segur quan sápigas que he trencat la paraula y he llensat son anell de prometatge.—Nos casarem, hermosa Blanca meva, y res no podrà fer mon cosí una volta siguém casats.—Guillem, Guillem! ¡Ay de nosaltres, de segur nos passarà alguna desgracia!—No vos atormenteu, hermosa Blanca, demá fugirem tots dos lluny de aquí y nos casarem desseguida.»

«Arnau no vol sentir res mes: ja te presa una resolució. Espera sos vassalls y torna ab ells al Castell sens dir una sola paraula. Al endemá convida tots sos amichs á una gran cassera de singlars. Ell mateix la dirigeix seguit de son cosí del que no s'aparta un moment.

«Habentse ficat los dos sols en una part molt espessa del bosch, se troban frente de un gros singlá que furiós los acomet.—A vos, cosí, vos toca tirar primé, crida Arnau al jove: probeunos que ja heu deixat de ser patje y que sou valent guerrer.—Lo jove deixantse portar per l'ardor dels poch's anys, embesteix á la fera, pero rellisca y cau y los caixals del singlá li obran las entranyas.

«Morta la cuca mort lo verí, murmurá Arnau al matar lo singlá ab sa manobla, y sens fer solament lo senyal de la creu, deixa allí al home y á la fera morts l'un al costat de l'altre.

«Ni aquella nit, ni may, torná lo Compte al Castell de sos passats: sols qu'enviá un patje seu al Castell ab ordre de conduhir á Blanca al paratge del bosch ahont trobá estés á son amant.

«Uns diuhen que morí de dolor, altres que 's va fer monja. Per tots aquells vols se creu que surt á mitja nit, y que se la veu arrancantse los cabells, malehir sa passió

culpable..... Promesos, respecte y guardeu be vostres juraments, ó temeu lo cástich de Deu.....»

Al acabar de llegir, l' Enrich se quedá ab los ulls clavats al llibre, fins que un llampech, seguit de un gros tró, li feu alzar lo cap y mirar á la Tereseta, que groga, las mans crispadas y tremolant, s' estava á l' altre estrém del padrís: quan vejé que l' Enrich se la mirava, feu un esfors per posarse sobre sí y li digué:

—Quina historia mes trista y mes per un dia d' alegria: no pensava que tinguessim tan mala sort al escullir-la.—Mes la tempestat s' acosta y si no 'ns anem á casa aviat, nos mullarem.—

Y apretant á corre seguida del jove se ficá á casa seva.

L' Enrich se despedí, y per mes que li digueren que se 'n anava á ploure, que deixés passar la tempestat, res volgué escoltar y se 'n aná cap á la Masia.

—¡Deu meu, deya tot caminant, per qué he vingut may á aquesta casa, per qué l' he coneguda!.... Es precis anarmen lluny, lluny d' aquí..... ¿Pero qué dirá en Jaume? Ara que habia promés no mourem del seu costat, ell que esperava ser tan felis ab ella y ab mí.... ¿Pero y viure prop d' ella?... ¿Y veure que es d' un altre?... Qué faré, Deu meu, qué faré?.....

Aixís arribá á casa seva sens sols adonarse de la pluja que de cap á peus l' habia mullat! Pobre Enrich! Estava ferit, y ferit de mort.

VII

Vuit dias després arribá lo Senyor Jaume: lo seu oncle habia mort, deixantlo hereu de un bon patrimoni en lo Vallés y deixant á l' Enrich un gros llegat. La primera cosa que feu, fou preguntar á l' Enrich, lo efecte que á la Tereseta li havian fet las joyas y tot lo succehit lo dia de lo seu Sant, que molt fredament li contá l' Enrich; ve-

jent lo seu germá que molt debia haberse aburrit allí tot lo dia, ab lo Senyó Maymó y sa filla.

Se 'n aná á la fábrica lo dia següent, ahont trobá molt trista y pensativa á sá estimada, pero no 'n feu cap cas: son carácter era inclinat á la tristesa y veure tristos á los altres no l' estranyava gens.

Ab molts prechs se feya acompanyar á veure sa nuvia per l' Enrich, perque l' jove tenia sempre una excusa ó altre per no anarhi y era tan bo y confiat lo Senyor Jaume, que may notá l' impressió dels dos joves al veurers, las pocas paraulas que 's dirijian y la tristesa que sentian al separarse.

S' acostava 'l temps dels bolets, y lo Senyor Maymó, entussiasta per fer partidas de camp, proposá anar á buscarne á un alt y espés bosch que á una hora de la fábrica hi havia: quedaren pel dia, hora de sortida y punt de fer lo dinar, del que debian cuidar la Paula y lo Joan, y lo puesto senyalat fou una abundanta font que á mitja costa hi havia.

Arribá lo dia senyalat, y armats de un cistell per posar los bolets que trobessin emprengueren bosch amunt, anant al devan los dos nuvis y l' Enrich y lo Senyor Maymó detrás.

—Ja tinch un rovelló, digué ab gran alegría la Tereseta: ara 'n veig un altre, y un altre..... quina pila que n' he trobat. ¿Veu, Enrich, que son hermosos? Y los anava ensenyant de l' un al altre.

—Y vosté, Senyor Maymó, que no 'n troba cap? Digué lo Sr. Jaume.

—Prou, pero no faig tantas cosas com ma filla, que per cada bolet que troba mou un avalot, tal es sa alegría. Jo tinch dos peus de rata, set rovellons, y quatre reigs. ¿Qui de tots vostés n' ha trobat tants?—

Aixís enrahonant s' enfilavan bosch amunt quan lo Senyor Maymó los digué que arrivessin fins al cim, si volian, que ell estava cansat y se 'n anava á dur los bolets á la Paula per que los arreglés per dinar.

Poch á poch anavan pujant los tres joves, y al cap de una estona, vegeren ja lo pla que al cim de la costa hi havia: donaren una petita embestida y prompte 's trobaren al fi de sa excursió.

S' assegueren á terra, los dos promesos de costat y l' Enrich un poch mes enrera.

Res deyan, porque estavan cansats, y com lo paisatge que á sos ulls se presentava era magnífich, sols s' ocupavan de mirar; lo Senyor Jaume ab admiració y alegría, la noya distretament, y l' Enrich ab tristesa, puig tenia 'l cap entre sas mans, fondos sospirs s' escapavan de son pit y fins una llágrima tenia á punt de caure de sos ulls. ¿Qué pensava que de tal modo l' entristís?...

Un fort oreig s' alsá, que ab sa forsa feu caure una hermosa flor de romaní que la Tereseta havia cullit al mitj del bosch y s' havia posat al cap, portantla un tros lluny de allí ahont eran. L' Enrich al veureho, quietet s' alsá y li corregué detrás per assolirla. La Tereseta al espíar sos moviments se torná groga d' emoció: lo Senyor Jaume no vejé res, tant embadalit estava contemplant l' hermosa vista que al devant tenia, mes quan girá y vejé á sa estimada tan groga y tremolant:

—¿Qué tè, Tereseta, li digué, qué li passa?

—Res, no es res, es que tinch un poch de fret.—

—Tè rahó, meva es la culpa: ha arribat suada, y debia haberse posat l' abrich que aquí li porto;—digué tirantli una capa á las espatllas.—L' Enrich també tindria d' abrigarse: mes ¿ahont es que no 'l veig? No s' havia sentat aquí ab nosaltres?

Y alsantse y no veyentlo per allí.—No 's mogui, Tereseta, digué, que vaig á buscarlo.—Y se posá á corre bosch avall.

Molta estona hí hagué de quietut, quan de prompte se ohí un gros y esgarrifós xiscle: la Tereseta al sentirlo s' alsá, mes las forsas li mancaren y caigué allí terra sens sentits.

Lo que havia passat era lo següent: l' Enrich, foll d'

amor y de tristesa, al veure caure la flor que al cap duya la Tereseta, volgué possehir-la á tota costa y la aná seguint Bosch avall, sens may poguer-la atrapar, fins que aná á caure dins d' unas matas que á la boca del single hi havia. Veyent-la ja seva s' acostá, l' agafá y la cubria de llágrimas y ardents patons quan un fondo y gros sospir sortit de prop seu li feu girar lo cap, y veient lo seu germá feu un pas en fals y caigué baix lo precipici.

Lo Senyor Maymó impacient per lo molt que tardavan resolgué anar á buscarlos, y al arribar al lloch que s' habian sentat, trobá sols á sa filla, estesa allí sens coneixement.

Molt costá treure á l' Enrich del fondo del precipici, mes al fi lo pujaren creientlo tots mort: á forsa de cuidados respirá una mica, y aixó los doná alguna esperansa. Tenia al pit una grossa ferida per la que havia perdut molta sanch y la debilitat lo feya estar com mort. A tota costa volgué lo Senyor Jaume portarlo á la Masia, y fent ab branques d' arbres una llitera, ahont 'posaren un matalàs portat de la fàbrica, ab molt temps y cuidado, lo arribaren viu á casa seva, fentlo colocar lo Senyor Jaume al seu propi quarto, y enviant á buscar metjes desseguida.

VIII

Tres dias feya que l' Enrich jeya en aquell llit, sens coneixements y ab una gran postració que feya temer per sa vida: tres nits que lo Senyor Jaume no s' havia despullat ni l' havia deixat un sol instant. ¡Ab tres dias, quan havia envellit aquell pobre hereu! ¡Qué trista era sa posició! Son germá, lo germá que tan estimava s' estava allí morint. Si moria, quan gran no seria son desespero..... ¿Y si vivia? ¿Tindria forsa per vencer en la horrorosa lluyta qu' estava sostenint? Entre sa felicitat y la del seu germá, quina triaria? Al fi havia obert los ulls, y tot, tot

lo passat se li recordava, l' Enrich ab son mal humor, la Tereseta ab sa tristesa.....

Un moviment del malalt lo tregué de sos pensaments: l' Enrich volgué alsarse, mes no pogué, obrí los ulls, los passejá pel quarto y los torná á tancar, clavantlos avans fixament en son germá: al cap de una estona sos llabis se mogueren donant pas á paraulas incoherents primer, y comensantli luego un horrorós deliri, durant lo qual passaren per sa imaginació totas las emocions d' aquells dias, comensant per lo mal efecte que li causá lo casament de son germá, la simpatía que sentí per la Tereseta al conèixerla, lo succehit lo dia de lo seu Sant, la Llegenda de Blanca y Arnau, l' amor intens que la noya li inspirava, sos projectes de fugir lluny d' ella, la lluyta sostinguda en son cor per olvidarla y finalment la cayguda de la flor, y al arribar aquí estengué los brassos y digué:

—No, no, avans la mort, que causar la desgracia de 'n Jaume, y volguent fer un esfors, caigué aplomat sobre los coixins.

¿Qué passava durant aixó per lo cor del Senyor Jaume? Dret primer, agenollat després, vora lo llit ab los ulls amarats de llágrimas, lo cor destrossat, anava escoltant una per una las paraulas que sortian de la boca de son germá, que com afiladas fletxas se li clavavan al mitj del cor, obrinli fondas feridas. Acabant ja la forsa alsá los ulls, los fixá en lo retrato de la seva Mare que al devant tenia y ab veu ofegada per las llágrimas digué:

—Si, Mare meva; en Deu y en vos confio per tenir forsa en l' horrorosa lluyta qu' estich passant. Mare, Mare meva, pregueu á Deu que salve l' Enrich y jo os prometo renunciar per sempre á mos somnis de ditxa, per fer sa felicitat..... Sí, aquí, en aquest mateix llit vos vareig prometre vetllar per ell, estimarlo y ferlo ditxós, ara vos renovo lo jurament, Mare meva; mes deume forsa pera complirlo, y poder pera olvidar.....

Y alsantse y prenent la ma del jove, digué:

—Enrich, germá meu, aquí devant la imatge de Deu,

devant lo retrato de la nostra Mare, te juro que la Tereseta será teva, si Deu te dona la vida que tant li demano.—

Mes son germá no 'l sentia, perque habia tornat á caure en una gran postració.

Lo Senyor Jaume volgué fer una altra prova per cri-darli l' atenció: enviá lo Joan al bosch á cullir un ram de romaní, y lo posá entre las mans del jove, que obrí los ulls; l' acostá á sos llabis, lo besá y tenintlo apretat contra son cor s' adormí tranquilament.

Al cap de vuit dias l' Enrich estava fora de perill, y al cap de quinze pogué deixar lo llit. Son germá no l' habia abandonat un sol instant durant la malaltía, mes una tarde que després de dinar s' adormí l' Enrich un rato aje-gut al sofá, lo deixá encarregat á la Paula, pujá á cavall y sen aná cap á la fábrika.

Entrá, preguntá per la Tereseta, y habentli dit que era al seu quarto s' hi ficá, trobantla allí sola, ab lo cap entre las mans, tant distreta que ni menos lo vejé entrar, lo qual doná temps al Senyor Jaume d' observarla. ¡Qué cambiada estava també! Gropa com una cera, ab unas ulleras negras, los ulls fins á mitj cap y encesos de tant plorar, ni la seva sombra semblava.

—Que cego estava,—deya mirántsela son aymant.

La noya alsá los ulls y al veurel res pogué dirli: gros-sas llágrimas li corrian cara avall.

—Animis, Tereseta, l' Enrich ja 's lleva y prompte po-drá venir aquí. Una gran desgracia hem passat, pero dem-gracias á Deu que aquesta 'ns n' ha estalviat una altra encar mes gran. Si, Tereseta, l' Enrich l' estima ab passió y vosté l' estima també á n' ell: jo vinch avuy á tornarli sa paraula y á demanarli sa ma per mon germá. ¿Vol concedirme, Tereseta, la gracia que li demano?

La resposta de la noya fou caure á sos peus y agafarli las mans que mullava ab sos plors.

Lo Senyor Jaume sortí de allí mitj mort; lo sacrifici que acabava de cumplir era superior á sas forsas. Al cap de una estona aná á trobar al Senyor Maymó y tals cosas

li digué, que aquell fins content quedá de canviar de gendre. Al anarsen volgué despedirse de la Tereseta y tingué ja forsa per mirársela, y observar l' animació y vida que en sa cara se tornava á notar.

Al arribar á la Masía trobá á l' Enrich despert, impacient per sa tardansa; mes ell sonrient y estrenyentlo entre sos brassos li digué :

—Era á buscar ton últim remey, Enrich; un remey que no dupto que prompte molt prompte, t' acabarà de posar be. ¿ Sabs de quin remey parlo? De la ma de la Tereseta, á qui he deslliurat jo de sas promesas, y que vinch á oferirte de part de lo seu Pare:—

L' Enrich, lluytant ab l' alegría que son germá li donava y lo dupte de si debia acceptar tan gran sacrifici, quedá com parat: mes lo Senyor Jaume li parlá tant d' ella y de la felicitat que se li esperava, que poch tardá en convenser aquell cor de vint anys.

IX

Un any després se celebrava en la Masía lo bateig del primer fill que de la unió de l' Enrich y la Tereseta habia nascut. Lo Senyor Jaume que cedi á son germá la meitat de son patrimoni avans de son casament, habia vingut á ser Padrí. Se 'n aná á viure á l' hisenda que lo seu oncle capellá li deixá en lo Vallés, ab l' excusa de cuidar y arreglar la heretat, pero en realitat ho feu per allunyar-se de la felís parella, puig no se sentia ab prou forsa per ser á cada moment testimoni de sa ditxa y benestar.

Tot era alegría y animació en la Masía: sols l' Enrich al mirar lo seu germá y notar las arrugas de son front y los molts cabells blanchs que li habian sortit ab tan poch temps, no pogué menos de llansar un sospir y d' axugar una llágrima de gratitut per lo gran sacrifici que per ell habia fet.

L' Enrich vivia sempre á la Masía : no feya de metje, pero visitava tots los pobres y necessitats: ell y la Tereseta eran la Providencia de aquells voltants. Lo Senyor Jaume cada volta que lo felis matrimoni li pregá perque se quedés á son costat, los hi digué :

—Ja vindré quan aquest angel que ha entrat ara al mon sigui mes gran. Llavors vindré per ensenyarlo y dirigirlo com ab lo seu Pare he fet ; ara tinch feyna allí, ara no 'm puch quedar; llavors vindré per no mourem may mes del vostre costat. Y despedintse de sos germans, se 'n torná á sa soletat, mes trist, molt mes trist que avans, pues ab dos dias habia perdut lo treball de un any de poguer olvidar...

¡Pobre Senyor Jaume! Lo sacrifici que habia fet li aná acabant las forsas y sols tres anys sobrevisqué á lo casament de son germá. Al sentirse malalt se 'n aná á la Masía, perque volia morir allí ahont habia nascut.

Sos desitjos se compliren, perque poch temps despres de serhi morí rodejat y plorat de sos germans y de la Paula y lo Joan. Sa mort fou un exemple de resignació y santedat, aixís com sa vida ho habia sigut de honradesa y sacrifici.

P. A.

10 de Febrer de 1876.

RECORTS DE TIBERI

À CAPRI

UANT per passar una vuitada de repós á l' illa de Capri deixí á Napols fugint de la calor, portava á la butxaca una edició manual d' Homero y de Suetoni unicament per matar las horas vágativas sentat á l' ombra d' una olivera ó darrera d' una roca amenant 'l goig qu' ofereix la naturalesa ab un altre de històrich ó de poe-tich. No tant la vivor de colors dels fets narrats per Suetoni, cassadó d' anécdotas, com l' abundó de recorts de la vida follament faustuosa del vell Emperador, me feren resoldre á estudiar y regoneixer tots aquestos restos y compararlos ab las relacions històriques, essentne lo següent bosqueig fruit d' aquesta excursió arqueològica-històrica.

La magnífica illa 's troava vestida ab tots sos encants quant la recorreguí d' un cap á l' altre desde la vora del mar fins als mes alts cims de sas montanyas. Trevall es aixó de vegadas pesat, si treball se pot dirne, no per l' extensió de l' illa, puig compren escassament una milla

quadrada, sino per sa forma, quedant en cambi aquest treball en alt grau recompensat. Afavorida ab totas las mes preuadas qualitats, que en aqueixa estació poden fer de sa estada un paradís, sembla qu' un se sent allí com allunyat del mon. Una massa de roca per molts punts enfonsada s' aixeca del mar escabrosa ab forma la mes pintoresca, coberta d' una vegetació exuberant ab llochs atractívols y seductoras casetas á l' estil oriental, murmurant entorn las blavas onas del delitós Mediterrani: lo vehinat es hermós é indescriptible y 'l forman lo golf de Nápoli ab lo collaret de perlas dels sitis que l' ceneixen coronat per la presumida Parthenope y l' altiu Vesuvi; la península de Sorrento, 'l golf de Salerno quasi bé mes encantador, 'ls Apenins que termenan l' horisó y las illas de la costa de ponent Ischia, Procida y Nisida. Devant d' una vista tant encisadora difícil es endressar l' activitat les altres cosas.

Los punts mes hermosos de l' illa estan units per recorts ab l' Emperador Tiberi y 'l poble bastant familiarisat ab l' historia de l' estada que hi va fer en aquell lloch. Vells y joves saben contar los crims del crudel *Timbèrio* y qui dupli de la veracitat de las anécdotas narradas per Suetoni, no te mes que passar allí mateix que qualsevol noy dels que menan burros 'l deixarà ben convensut.

Tiberi, com es sabut, se retirá á l' illa solitaria l' any 26 despres de J. C., en part per lo enuig que l' hi causavan 'ls assumptos públichs, en part per lo desitj de satisfer sas desenfrenadas passions y portat també per una malaltissa inclinació á la soledat y al menyspreu. Contava allavors 67 anys y á n' aquest retiro n' hi passá onse complerts fins al 37 de J. C., en que ocorregué sa mort, omplint aquella escena ab vestigis de son gust á edificar y malgastar, aixís com de son extravagant desfré y plaher homicida.

L' illa de Capri vingué á esser possessió de Tiberi per herencia d' August son pare adoptiu, que l' havia comprada als napolitans y l' havia també adornada ab preuats

edificis com á sa estada favorita. Lo motiu especial de la predilecció d' August envers l' illa degué haver sigut, segons Suetoni, que á sa arribada rejoyeniren cobrant nova forsa las decaygudas brancas d' una vella alsina, de qual classe d' arbres n' hi ha á Capri encara avuy un nombre important; la situació incomparable y la boniquesa de l' illa, son aire excel·lent y sa tranquila soledat fou verament lo que atragué al Emperador necessitós de repós y malaltís.

A Tiberi agradá també la suau temperatura rara á l' hivern produhida per las montanyas situadas al N. E., que deturan 'ls forts vents, aixís com la calor estiuenca suavizada per regulars vents del O, y per 'l clima marítim. Per 'ls mateixos motius es l' illa avuy encara apropiada per passarhi aixís l' estiu com l' hivern, y en general 'ls llochs situats á la costa del golf de Nápol, com Nápol mateix, Resina y Sorrento, de cap manera mereixen portársen la fama de tenir á l' estiu una insoportable temperatura.

A mes d' aquestas rahons, altres n' hi havia de mes importancia per Tiberi que foren ben regonegudas y apreciadas per 'ls seus contemporanis. Ló vell Emperador qu' havia passat tot una llarga vida ab increíble autocràcia, taciturnitat y simulació dels séus propósits, ja no 's sentia mes ab coratje per anar representant aquest forsats paper. Romordiments, por y desconfiansa foren causa de que no 's cregués segur ni bastant lliure á Roma. Necessitava d' un retiro en que viure segur y desaparecebut per no haver d' estar mes ab recel continuament en los jorns de sa vellesa en que li mancava repós. Capri fou molt apropiada per aquest objecte.

Las pendants de l' illa que cauhen tot al voltant, contan en alguns punts l' alsaria de mil á dos mil pèus, baixant al mar escabrosas protegidas en molts parts per esculls que acampan al séu devant y las aigüas que las banyan tenen molt vora de la costa la fondaria de centenars de metros. La poca grandaria de l' illa permet que

desde 'ls punts mes alts se la domini, aixís com també al mar que la cercola, de manera que cap barco ni barqueta pot acostarse sens esser vist. En lo punt mes estret devant del promontori de Minerva—avuy Punta di Campanella— es la distancia fins á terra ferma d' uns tres mil passos, lo que no era molt per posar dificultats al Emperador per una travessía facil y sense perill cap al continent, y era suficient per guardarlo d' una desagradable sorpresa per esser absolutament impossible un desembarch á la part que mira al continent. L' illa té en general dos punts de desembarch apropiats solament per petites barcas, l' un á la part del N. mira al golf y l' altre mes petit á la part del S.—Si 's té en compte á mes que segons un Edicte que publicá, ningú devia arriscarse á acostarse al lloch de repós del Senyor sense 'l seu permís; ¿ no podia dir lo vell Emperador que s' havian omplert totas las condiciones possibles per la seva salut y seguritat?

En efecte, arribat á Capri despres d' un viatge detingut, deixá corre tota por, autocracia y taciturnitat y s' entregá á un grau d' estravagancias, desatinos y monstruositats, que ha donat los colors á una pintura histórica de las mes terribles.

Dotse torras de recreo va edificar Tiberi á l' illa senyalant á cad' una ab un nom especial. Restos mes ó menys grans se conservan de totas dotse, per los quals se pot venir encara en coneixement de la posició de totas, y quasi bé de la extensió y estructura d' algunas d' aquestas *villas*. Jo he regonegut lo que he pogut trovar d' ellas, y comenso per los restos de menos válua y de perímetro de mes poca importancia.

Per un dels camins de pedregam limitats per parets de jardí, que desde la ciutat de Capri conduheixen per las rialleras faldas del S. cap á la marina, s' arriba á una font secular feta de pedra hont hi creix perpétuament humida molsa, proporcionantli fresca sombra desde dejorn fins tart l' estretó d' altas parets regaladas d' aigua. Tota la localitat es anomenada en un sol mot *La Fontana*, y 's

trovan aquí en una heretat cultivada (la vinya Arcucci) restos no molt extensos, mes se pot regoneixer distintament sa construcció. Portan lo nom de grutas de Tiberi quatre sólidas pessas, y en altres sitis se poden distingir, apart d'innombrables restos de parets, las formas dels quartos, sa posició y extensió. Jo no he pogut ferme bastant cárrech d'aquesta part, perque al anar per segona ó tersa volta á visitar la vinya no tinguí la sort de trovar oberta la pesada porta de fusta de l'entrada, y per cap part respongueren als meus crits. Devent supposar que 'l digne propietari estaria ocupat fora d'allí á la cassa de guatlles, emprenguí la retirada.

Ab lo parasol estés seguía jo mon camí pausadament per entremitj de parets ennegridas y cobertas de cactus, per las quals pujavan, baixavan y s'amagavan tan depressa com lo llam, petits llargandaixos d'ulls brillants y colors virolats als ardents raigs del sol, y prompte vaig trovar-me altre vegada devant d'una macissa porta. Involuntariament me vaig parar avans de posar en mohiment lo picaportas de ferro que figurava 'l morro de un lleó. L'impressió que 'm va causar l'entorn en lo silenci d'una tarda d'estiu fou estranyament llegendaria. Tranquilament hi covava 'l sol sobre las negras parets consumidas pel temps, sobre las llunyanas montanyas y las pedras del camí. Fruytas d'un groch d'or se repenjavan damunt de las parets, l'ubriacadora aroma dels hivernacles mitj ensofia l'esperit y 'l cel d'un fondo blau semblava baixar fins á la hermosa terra. Per las escletxas de la macissa porta vejí dins fullam y flors en abundancia barrejadas, ni un alé d'aire las movia, ni una vèu ressonava pel jardí; era per mí, segons comprenia, ficarme dins d'un castell encantat.

Quant los cops del picaportas ressonaren pel jardí 'l lladrar d'un gos fou la primera resposta. Deixárense sentir despres passos acompassats pels caminals d'arena y aparegué á la porta, que s'obria grinyolant, una fesomia, que no tenia la fatxa de l'habitant d'un palau encantat;